VEROHALLINTO
Yritysverotusyksikkö
PL 325
00052 VERO

LAUSUNTO

4.11.2019

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Asia

K 3/2019 vp Hallituksen vuosikertomus 2018, K 13/2019 vp Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle valtion vuoden 2018 tilinpäätöksen ja hallituksen vuosikertomuksen tarkastuksesta

Lausunto

Verohallinnon Yritysverotusyksikkö lausuu asiasta seuraavaa:

Harmaan talouden torjunta Yritysverotusyksikössä

Yritysverotusyksikössä vakavamman harmaan talouden torjunnan päävastuu on tähän erikoistuneella toiminnolla, joka koostuu Ohjaus- ja kehittämisyksikköön sijoitetusta johdosta sekä alueellisiin verotuskeskuksiin sijoitetuista tarkastuspäälliköistä, verotarkastajista, rekisteröinnistä ja oma-aloitteisten verojen valvonnasta. Laajan vertailutiedon entistä parempi hyödyntäminen ja analyysi ovat erikoistumisen lisäksi johtaneet kohdevalinnan hyvään osuvuuteen. Tällä hetkellä toiminnon tekemistä verotarkastuksista 85 % johtaa toimenpiteisiin, käytännössä veron määräämisiin, ja näistä yli 70 % johtaa edelleen rikosilmoitusharkintaan. Harmaan talouden tapauksiksi luokitellaan nimenomaan rikosilmoitusharkintaan menneet kohteet. Tänä vuonna on tehty viranomaisyhteistyössä n. 70 kohdetta niin, että on samanaikainen verotarkastus ja esitutkinta käynnissä. Suuria veropetoskokonaisuuksia, joita on tehty yhdessä talousrikospoliisin kanssa, on tänä vuonna ollut julkisuudessakin lukuisia. Harmaan torjunta -toiminnossa myös ns. pöytävalvonnan toimien osuvuus ja toimenpiteiden määrä ovat jatkuvasti kasvaneet. Rekisteriin pääsyn estäminen tai toisaalta rekistereistä poistaminen voidaankin katsoa olevan harmaan talouden torjuntaa tehokkaimmillaan.

Harmaan talouden kohteita voi tulla toimenpiteiden kohteeksi myös muussa verotarkastuksessa, esimerkiksi ns. Ultra-ryhmästä (ulkomaisten transaktioiden valvonta-ryhmä). Myös esimerkiksi tänä vuonna käynnissä olleelta kilometrikorvauksiin keskittyneeltä verotarkastuksen kohdevalinta-alueelta on tullut tapauksia rikosilmoitusharkintaan.

Kansainvälisyys ja verorikosten nivoutuminen muuhun talousrikollisuuteen ovat nykypäivää. Veropetoksilla irrotetut varat viedään entistä useammin Suomen rajojen ulkopuolelle, eikä rikoksella saadun hyödyn takaisinsaaminen ole näissä tapauksissa läheskään aina mahdollista. Yhteistyö on kuitenkin tiivistä sekä kotimaisten viranomaisten välillä, että kansainvälisellä tasolla muiden verohallintojen kanssa mm. tietojenvaihdossa. Yritysverotusyksikön harmaan talouden torjunta tekee tiivistä yhteistyötä koko ajan esimerkiksi Poliisin talousrikosyksiköiden ja Rahanpesun selvittelykeskuksen, Tullin rikostorjunnan, Maahanmuuttoviraston, Aluehallintoviraston eri toimintojen, Kilpailu- ja kuluttajaviraston, Ruokaviraston ja Ulosoton kanssa, sekä operatiivi-

sessa yhteistyössä että yhteisten koulutusten ja työryhmien muodossa. Myös pohjoismaisten verohallintojen välinen yhteistyö on harmaan talouden torjunnassa tiivistä. Parasta aikaa Yritysverotusyksikön harmaan talouden torjunta valmistelee ja päivittää yhteispohjoismaista rahanpesukoulutusta kaikkien Pohjoismaiden verohallintojen käyttöön.

Tällä hetkellä koko Yritysverotusyksikössä työskentelevistä verotarkastajista n. 28 % työskentelee harmaan talouden torjunta -toiminnossa. Syyskuun 2019 lopun tilanteen mukaan harmaan torjunnan tarkastajien tulos koko verotarkastuksen euromääräisestä tuloksesta on 44 % (vuonna 2018 n. 50 %). Yleisesti voidaan todeta, että resurssit sekä harmaan talouden torjunnassa että muussa verotarkastuksessa ovat olleet jatkuvasti laskevat, kuten Verohallinnon resurssit yleisestikin. Verotarkastus on kuitenkin veropetostapauksissa ainoa työkalu riittävän näytön keräämiseen myös rikosprosessia varten.

Yritysverotusyksikön harmaan talouden torjunta tekee myös paljon ennalta estävää työtä, josta mainittakoon kaupunkiyhteistyö, sidosryhmien kouluttaminen sekä varoituskirjeet. Kaupunkiyhteistyössä kartoitetaan kaupunkien omaa harmaan talouden torjunnan tilaa, ohjeistuksia mm. koskien sidonnaisuuksia, ja toimintatapoja julkisissa hankinnoissa. Kartoituksen jälkeen koulutetaan hankintahenkilöstöä tunnistamaan harmaan talouden toimijoita ja ilmiöitä sekä korruptiota. KKV käsittelee samassa tilaisuudessa kartellien tunnistamista. Sidosryhmien kouluttaminen on koskenut mm. pankkeja ja tilintarkastajia.

Verotarkastetut harmaan talouden yritykset ovat pääsääntöisesti liikevaihdoltaan alle 10 miljoonaa euroa, näistä merkittävä osa on edelleen pieniä yrityksiä, liikevaihdoltaan alle 2 miljoonaa euroa. Tämän lisäksi on suuri määrä yrityksiä, jotka toimivat harmaassa taloudessa, mutta joista ei ole liikevaihtotietoa Verohallinnossa. Näitä ovat esimerkiksi ulkomaiset yritykset sekä lepääviksi tai lakkautetuiksi ilmoitetut yritykset. Harmaata taloutta havaitaan valvontatoimissa läpi liike-elämän, mutta useimmin kuljetus-, rakennus-, siivous-, ravintola- ja konsultointialoilla sekä autokaupassa.

Vääränsisältöiset tositteet ovat tyypillinen toimintatapa harmaassa taloudessa. Tällaisia tositteita on havaittu tänä vuonna syyskuun loppuun mennessä n. 4.000 kpl, 24,5 m€:n arvosta (vuonna 2018 noin 5 300 kappaletta arvoltaan noin 30 m€). Tositteilla saadaan irrotettua varoja esimerkiksi pimeään palkanmaksuun ja peiteltyyn osingonjakoon, kun samalla tekaistaan verovähennyksiä sekä tulo- että arvonlisäverotuksessa. Todettujen pimeiden palkkojen määrä on ollut tänä vuonna syyskuun loppuun mennessä 23 m€ (vuonna 2018 noin 42 m€).

Identiteettien väärinkäytökset ovat paitsi Verohallinnon myös monen muun viranomaisen näkökulmasta huolestuttavia asioita. Lisääntynyt ulkomaisten yritysten ja työntekijöiden määrä, erilaiset vaihtoehtoiset maksutavat ja -alustat sekä virtuaalivaluuttoihin liittyvät veropetokset ovat myös harmaan talouden torjuntaa työllistäviä tekijöitä. Yhteispohjoismaisessa verohallintojen uhkakuvassa (Nordic Threat Assessment) identiteettien väärinkäytökset on nostettu yhdessä hyvinvointiyhteiskunnan hyväksikäytön, työmarkkinarikosten ja sähköisyyden luomien uhkien (uhat veropohjalle ja uhat verojärjestelmälle) rinnalle merkittävimmiksi uhkakuviksi.

Resurssikapeikot

Kuten Tarkastusvaliokunnan mietinnössä 9/2010 (TrVM 9/2010 vp — M 8/2010 vp) on todettu, "*viranomaisresursoinnin riittävyys on erittäin keskeisessä asemassa harmaan talouden torjunnassa muun muassa sen vuoksi, että kiinnijäämisriski saadaan*

ylläpidettyä uskottavalla tasolla. Tällä hetkellä riskiä jäädä kiinni pidetään hyvin alhaisena, koska esimerkiksi arvio kiinnijäämisriskistä talousrikosten osalta on 5—10 %. Ilman riittävää viranomaisresursointia lainsäädäntöuudistusten vaikuttavuus kärsii olennaisesti eikä niillä saada puututtua harmaaseen talouteen tavoitellussa määrin. Harmaan talouden torjuntaan sijoitetut voimavarat tuottavat sitä paitsi itsensä takaisin."

Edelleen mietinnössä 9/2010 on todettu seuraavaa:

> *"Kysymys on paitsi henkilöresursseista myös tietojen käsittelemiseen ja hyödyntämiseen tarvittavan analyysijärjestelmän käyttöönotosta. Lisäksi harmaan talouden torjunnassa mukana olevien viranomaisten koulutukseen ja erityisosaamisen kehittämiseen on suunnattava riittävät määrärahat.*
>
> *Talousrikokset ovat usein luonteeltaan monimutkaisia ja kansainvälisiä, ne ovat ilmenemismuodoltaan hyvin monenlaisia, ja kaiken lisäksi ne muuttavat koko ajan muotoaan. Henkilöresursoinnin ohella on huolehdittava siitä, että viranomaisilla on käytössään asianmukainen valvontateknologia. Tarkastusvaliokunta pitää tärkeänä myös huomion kiinnittämistä siihen, miten viranomaisten resurssit harmaan talouden torjumiseksi kohdennetaan. Esimerkiksi verotarkastuskohteita ei valita yleensä satunnaisesti, vaan erilaisten riskitekijöiden tai häiriökäyttäytymisen perusteella. Tässä voidaan konkreettisemmin viitata muun muassa maksuvalvontahäiriöihin, rikosepäilyihin, tunnuslukuvertailuihin, ilmiantoihin, verovelkaisuuteen ja ilmoitusten laiminlyönteihin.*
>
> *Tarkastusvaliokunnan mukaan viranomaisresursointi on myös muissa tapauksissa kohdennettava vastaavanlaisen riskianalyysin perusteella, jotta turvataan mahdollisimman kustannustehokas harmaan talouden torjunta. Lisäksi valiokunnan mielestä torjunnassa pitää käyttää hyväksi ensisijaisesti reaaliaikaisia toimia jälkikäteisten keinojen sijasta sekä yllätyksellisyyttä, hyvää valmistelua ja valmiutta rikoshyödyn poisottamiseen.*
>
> *Tarkastusvaliokunta edellyttää, että harmaan talouden torjuntaan kohdennetaan riittävät voimavarat. Tämän vuoksi harmaan talouden torjunnan viranomaisresursointi on irrotettava tuottavuusohjelmasta. Kokonaisresursoinnin ohella on huolehdittava siitä, että pullonkauloja ei muodostu mihinkään vaiheeseen harmaan talouden torjuntaketjua. Määrärahoja on suunnattava riittävästi myös koulutukseen sekä erityisosaamisen kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Jokaisen harmaan talouden torjuntaan liittyvän uudistuksen toteuttamisen yhteydessä on varattava sellaiset resurssit, että uudistuksen toimeenpano voi tapahtua tehokkaasti."*

Yritysverotusyksikkö pitää niin ikään ensisijaisen tärkeinä valvontakeinoina harmaan talouden torjunnassa reaaliaikaisia valvontatoimenpiteitä. Yritysverotusyksikkö on tänä vuonna suorittanut poikkeuksellisen paljon valvontaiskuja, pääasiallisesti yhdessä muiden valvontaviranomaisten kanssa (mm. taksit, omakotitalotyömaat, rakennusala, ravintola-ala ja marjatilat). Valvontatapahtumia on tulossa lisää loppuvuodesta. Myös etupainoitteinen torjunta on hyödyllistä esimerkiksi erilaisten asiakkaille kohdistettujen tietoiskujen ja toisaalta viranomaiskoulutuksien avulla sekä lupavalvonnan osalta.

Mikäli riittäviä resursseja ei jatkossa turvata, Verohallinto ei pysty valvomaan vastaavanlaisia toimialoja samalla tehokkuudella. Valvontateknologia ja analysointityökalut sekä vertailutietojen saatavuuden paraneminen ovat sinänsä mahdollistaneet entistä tehokkaamman valvonnan. Myös esimerkiksi harmaan talouden verotarkastusten kohdevalinta on koko ajan kehittynyt tarkemmaksi (n. 86 % toimenpiteellisiä), tällä hetkellä yli 70 % prosenttia aloitetuista harmaan talouden tarkastuskohteista johtaa rikosilmoituksen laatimiseen. Edellä mainitut seikat ovat kuitenkin johtaneet siihen, että Yritysverotusyksikön harmaan torjunnan työjonolla on vuoden työt odottamassa henkilöstöresursseja. Harmaan talouden torjunta -toiminnon resurssit Yritysverotusyksikössä ovat vähentyneet vuoden 2018 alusta nykyhetkeen merkittävästi eli käytännössä yhden tarkastusryhmän verran (n. 14 aktiivi-htv:tä). Harmaan talouden torjunnassa ensisijaisen tärkeiden rekisteröinnin ja oma-aloitteisten verojen valvonnan riittävä resursointi pitää varmistaa myös jatkossa.

Verohallinnon kannalta valvontateknologian kehittyminen, ylipäätään sähköiseen maailmaan siirtyminen ja yritysten taloushallinnon digitalisaatio ovat positiivisia seikkoja ja oikein toteutettuina omiaan vähentämään harmaan talouden torjunnasta aiheutuvaa hallinnollista taakkaa elinkeinoelämälle. Samalla on kuitenkin syytä huolehtia tarvittavista viranomaisresursseista.

Veronkiertämisen luonteisen verosuunnittelun ehkäiseminen lainsäädännössä

23. Eduskunta edellyttää hallituksen huolehtivan lainsäädäntöä valmisteltaessa siitä, ettei lainsäädäntö mahdollista veronkiertämisen luonteista verosuunnittelua.

Esimerkkinä veronkiertämisen luonteisen verosuunnittelun ehkäisemisestä voidaan mainita äskettäin annettu hallituksen esitys eduskunnalle raportoitavia rajat ylittäviä järjestelyjä verotuksen alalla koskevaksi lainsäädännöksi (HE 69/2019 vp). Esityksessä ehdotetuilla säädöksillä pannaan täytäntöön ns. DAC6-direktiivi, jonka tarkoituksena on parantaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden veroviranomaisten tiedonsaantia rajat ylittävistä verosuunnittelujärjestelyistä, joissa voi olla veron kiertämisen tai välttämisen elementtejä.

Kyseisessä hallituksen esityksessä ehdotetaan, että raportointivelvollisuus rajattaisiin tässä vaiheessa vain direktiivin mukaisiin rajat ylittäviin järjestelyihin. Esityksen kohdassa 4.1 on todettu muun muassa seuraavaa:

"Esityksen valmistelun yhteydessä on tarkasteltu myös raportointivelvollisuuden mahdollista laajentamista kansallisiin järjestelyihin ja arvioitu tähän liittyviä hyötyjä ja haittoja. Raportointivelvollisuuden laajentamista kansallisiin järjestelyihin puoltaisi se, että Verohallinnon tietoon tulisi myös tilanteita, joissa ei ole rajat ylittävää elementtiä ja Verohallinto voisi hyödyntää kansallisista järjestelyistä saamiaan tietoja ennakoivassa ohjauksessa ja verovalvonnassa. Raportointivelvollisuudella voisi lisäksi olla veron kiertämistä ja aggressiivista verosuunnittelua ennaltaehkäisevä vaikutus. Toisaalta kansallisten järjestelyjen mukanaolo lisäisi tiedonanto- ja ilmoitusvelvollisten sekä Verohallinnon hallinnollista taakkaa uusien tietojen keräämisen, ilmoittamisen ja käsittelyn seurauksena.

Direktiivissä tarkoitettua raportointia ei sellaisenaan olisi tarkoituksenmukaista laajentaa kansallisiin järjestelyihin, koska kansallisten järjestelyjen sisällön ja toteuttamisen voidaan olettaa poikkeavan rajat ylittävistä järjestelyistä muun muassa rajat ylittävän ominaisuuden puuttumisen vuoksi. Osa direktiivin tunnusmerkeistä ei joko tästä syystä tai muuten olisi raportointimielessä merkityksellisiä kansallisissa järjestelyissä.

Raportointivelvollisuuden ulottaminen kansallisiin järjestelyihin täysimääräisesti direktiivin mukaisena kattaen kaikki virka-apudirektiivin mukaiset verot, voisi lisäksi tuoda sääntelyn ja raportoinnin piiriin järjestelyjä ja raportointivelvollisia, jotka eivät ole kansallisten järjestelyjen raportointivelvollisuudella tavoiteltavan hyödyn mukaisia. Raportoinnin laajentaminen kansallisiin järjestelyihin edellyttäisi tämän vuoksi sen selvittämistä, mitkä direktiivin tunnusmerkeistä soveltuisivat myös puhtaasti kansallisiin järjestelyihin ja mitkä virka-apudirektiivin mukaiset verot olisivat tarkoituksenmukaisia kansallisen raportoinnin kannalta.

Direktiiviin perustuvat, rajat ylittäviin järjestelyihin rajoittuvat tiedonanto- ja ilmoitusvelvollisuudet olisivat sivullisille, verovelvollisille ja Verohallinnolle jo sellaisinaan uusia ja erilaisia kuin mitkään voimassaolevat velvollisuudet. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan, että raportointivelvollisuus rajattaisiin tässä vaiheessa vain direktiivin mukaisiin rajat ylittäviin järjestelyihin.

Kansallisten järjestelyjen raportointivelvollisuuden tarvetta ja raportoinnin tarkoituksenmukaista laajuutta olisi kuitenkin perusteltua myöhemmin erikseen selvittää ja arvioida ottaen huomioon edellä mainitut kansallisten järjestelyjen raportoinnista oletettavasti saatavat hyödyt sekä aiheutuva hallinnollinen taakka ja kustannukset. Verohallinto on antamassaan lausunnossa tuonut esiin, että kansallisten järjestelyjen raportointivelvollisuus voitaisiin rajata koskemaan vain tiettyjä tunnusmerkkejä sisältäviin järjestelyihin, joissa on mukana välittäjä. Selvitystyössä voitaisiin hyödyntää rajat ylittävien järjestelyjen raportoinnista saatuja kokemuksia. Lisäksi voitaisiin selvittää niiden jäsenvaltioiden saamia kokemuksia kansallisten järjestelyjen raportoinnista, jotka ulottavat raportointivelvollisuuden kansallisiin järjestelyihin."

Siten voidaan todeta, että kansallisten veron kiertämistä tai välttämistä koskevien vastaavien säännösten valmistelu on vielä kesken ja mainitun hallituksen esityksen mukaan asiaa tulee selvittää. Yritysverotusyksikön näkökulmasta olisi tärkeää, että vastaavat kansalliset säännökset vaadittavine taustaselvityksineen saataisiin toteutettua mahdollisimman pikaisesti.

Voimavarojen kohdentaminen merkittävimpien harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseurantaan

24. Eduskunta edellyttää hallitukselta voimavarojen kohdentamista merkittävimpien harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseurantaan. Huomiota on kiinnitettävä myös lainsäädäntöön, joka kasvattaa riskiä harmaan talouden laajenemisesta. Jälkiseurannan tulosten perusteella on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntakeinojen kehittämiseksi.

EK 26/2015 vp – K 9/2015 vp – K 15/2015 vp – TrVM 5/2015 vp, linkki mietintöön https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/TrVM_5+2015.pdf

Harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuutta on jossain määrin kyetty arvioimaan. Esimerkiksi vuodesta 2011 lähtien toteutetut rakennusalan lainsäädäntömuutokset kuten käännetty arvonlisäverovelvollisuus, veronumerorekisteri sekä urakka- ja työntekijäilmoittaminen kasvattivat rakennustoimialan palkkasummaa vuonna 2015 yhteensä noin 300 miljoonaa euroa. Verotuotto kasvoi 100 miljoonaa euroa samana vuonna.

Tulorekisterin avulla puolestaan harmaata taloutta voidaan ehkäistä entistä tehokkaammin. Väärinkäytöksiin voidaan puuttua nopeammin valvonnan tai ohjauksen keinoin. Reaaliaikaiset tulotiedot parantavat viranomaisten välistä tietojenvaihtoa ja sähköistyminen parantaa tiedon laatua. Tulorekisteri tarjoaa myös uusia mahdollisuuksia valvontaan ja monipuoliseen viranomaisyhteistyöhön. Tulorekisterin puutteena viranomaisyhteistyönkin näkökulmasta voidaan kuitenkin pitää sitä, että rekisterissä näkyvät ainoastaan ilmoittajan tiedot, eivätkä esimerkiksi Verohallinnon oikeiksi osoittamat muut tiedot harmaan talouden tapauksissa. Edelleen oikean tiedon jakaminen viranomaisten kesken on tältä osin viranomaisten oma-aloitteisen tietojenvaihdon varassa.

Harmaan talouden torjuntakeinojen vaikuttavuuden jälkiseuranta on kuitenkin haastavaa. Monessa tapauksessa tehtyjen muutosten euromääräistä vaikutusta on lähes mahdotonta mitata. Erityisesti ennalta estävän työn (kaupunkiyhteistyö, sidosryhmäkoulutus, varoituskirjeet) vaikuttavuutta ei pystytä mittaamaan.

Tehtyjen tai suunniteltavien lainsäädäntöuudistusten myötä harmaan talouden riskitekijöitä on jonkin verran nähtävissä. Muun muassa ehdotukset tilintarkastusrajojen nostosta, jo toteutetut osakeyhtiön minimipääomavaatimuksesta luopuminen ja taksialan vapauttaminen voivat nostaa harmaan talouden riskiä.

Ehkä suurin nähtävissä oleva harmaan talouden riski liittyy digitalouden ilmiöiden aiheuttamaan verovajeeseen. Verohallinnon analyytikot ovat arvioineet digitalouden ilmiöiden aiheuttamaa verovajetta seuraavan kymmenen vuoden aikana, mikäli Verohallinto ei saa riittävää rahoitusta, jonka avulla se pystyisi vastaamaan digitalouden aiheuttamaan verovalvonnan kehityshaasteeseen. Laskelmassa on päädytty arvioon, että vuonna 2029 digitalouden verovaje kasvaisi jo 450 miljoonaan euroon.

Analyytikot ovat kuitenkin arvioineet, että Verohallinnon ehdottamilla toimenpiteillä voitaisiin merkittävästi pienentää edellä esitetyn verovajeen kasvua. Verohallinnon toimintaohjelman toteuttamisen kautta voidaan kehittää ja toteuttaa palveluita sekä valvontaa, joiden kokonaisvaikutuksena verovajeen voidaan arvioida olevan vuosina 2019-2029 kumulatiivisesti yli 600 miljoonaa pienempi kuin ilman tätä ylimääräistä panostusta. Tätä suurempi vaikutus on kuitenkin lainsäädäntötoimilla, joiden avulla pystyttäisiin muun muassa takaamaan verotusta varten tarvittavien tietojen saatavuus. Analyytikoiden arvion mukaan oikeanlaisilla lainsäädäntötoimilla digitalouden kasvamiseen liittyvää verovajetta voitaisiin torjua kumulatiivisesti yli 1,3 miljardia euroa seuraavan kymmenen vuoden aikana. Pelkkä lainsäädännön muuttaminen ei kuitenkaan yksin riitä, vaan samaan aikaan on pystyttävä kehittämään Verohallinnon kyvykkyyttä ottaa vastaan, käsitellä ja analysoida suuria tietomassoja, joita lainsäädäntömuutosten ansiosta saadaan hankittua. Lisäksi Verohallinnon on pystyttävä kehittämään kykyä saada hankittu tieto muutettua verotuksen automaatioprosesseiksi. Tämä kaikki vaatii asianmukaisia kehittyneen analytiikan työkaluja.

Viranomaisten välinen tiedonvaihto harmaan talouden torjunnassa
EK 14/2016 vp – K 10/2016 vp – K 15/2016 vp – TrVM 2/2016 vp, linkki mietintöön https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Mietinto/Documents/TrVM_2+2016.pdf

Tarkastusvaliokunnan mietinnössä (Valiokunnan mietintö TrVM 5/2015 vp─ K 9/2015 vp, K 15/2015 vp) on todettu muun muassa seuraavaa: *"viranomaisyhteistyö on keskeisessä roolissa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa, ja sitä voitaisiin olennaisesti parantaa paremmalla koordinaatiolla ja kansallisella ja kansainvälisellä tietojenvaihdolla. Yhteistyö edellyttää tietojenvaihtosäännösten olemassaoloa ja*

niiden käyttämistä. Valiokunnan mielestä tietojenvaihdon esteiden ja rajoitteiden poistaminen on kustannustehokas tapa tehostaa harmaan talouden torjuntaa. Suomessa tapahtuvan viranomaisten tietojenvaihdon kehittämisen lisäksi tärkeää on kansainvälisen tietojenvaihdon kehittäminen ja siinä vaikuttaminen. Sähköiset palvelut muuttavat perinteisiä toimintatapoja ja edellyttävät yhteistyötä ja reaaliaikaista tietojenvaihtoa yritysten, palveluntarjoajien ja viranomaisten välillä. Valiokunta näkee sähköisissä palveluissa mahdollisuuden tehostaa valvonnan kohdentamista ja vähentää hallinnollista taakkaa."

Viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa on tapahtunut merkittävää kehitystä erityisesti Harmaan talouden selvitysyksikön operoiman tietojenvaihdon alalla. Uusia harmaata taloutta valvovia viranomaisia on tullut ja on edelleen tulossa tietojenvaihdon piiriin. Tästä huolimatta viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa on edelleen merkittäviä katvealueita, erityisesti operatiivisen tietojenvaihdon puolella. Verohallinnolla tulisi olla paremmat tietojensaantiedellytykset muun muassa rikostaustatietoihin, rahanpesun valvontatietoihin sekä identiteettirikoksia ja ulkomaalaisvalvontaa koskeviin tietoihin. Tarvetta olisi myös harmaan talouden torjunnassa toimivien viranomaisten väliselle erityiselle herätetietojärjestelmälle, jossa voitaisiin jakaa herätetietoa valvontaa vaativista kohteista, sekä koti- että kansainvälisellä tasolla. Tähän liittyviä kehityshankkeita on pohdittu muun muassa poliisin vetämässä hallinnollisen haittaamisen hankkeessa. Ilman rikostaustatietojen parempaa hyödyntämistä hallinnollinen haittaaminen ei ole tehokasta.

Verohallinnon kannalta tärkeää olisi kehittää myös oma-aloitteista tietojenantamista tietyille harmaata taloutta valvoville viranomaisille. Esimerkiksi aluehallintoviraston toimivaltaiselle yksikölle tulisi voida antaa oma-aloitteisesti rahanpesuun liittyviä valvontatietoja (Elinkeinovalvonta) sekä työturvallisuuteen ja ulkomaalaisvalvontaan liittyviä valvontatietoja.

Verohallinto ja Yritysverotusyksikkö seuraavat aktiivisesti kansainvälistä kehitystä viranomaisten välisessä tietojenvaihdossa ja osallistuu erilaisiin kehittämishankkeisiin. Esimerkiksi oma-aloitteisessa kansainvälisessä tietojenvaihdossa on kehitteillä uusia tehokkaita järjestelmiä harmaan talouden riskihenkilöiden tunnistamiseksi. Yritysverotusyksikkö selvittää myös parhaillaan mahdollisuutta liittyä FCInet-tietoverkkoon, jonka kautta voidaan vaihtaa herätteitä rajat ylittävissä tilanteissa jo tutkinnassa olleista, veropetoksiin liittyvistä yhtiöistä ja henkilöistä.

Käytännön viranomaisyhteistyön osalta voidaan todeta, että Yritysverotusyksikkö jatkaa tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten kanssa ja kehittää yhteistyötä uudempien tahojen kanssa. Yhteistyötä kehitetään tällä hetkellä muun muassa Ruokaviraston ja Migrin ja AVI:n elinkeinovalvonnan kanssa. Rahanpesun selvittelykeskuksen kanssa yhteistyötä on perinteisesti paljon, mm. työnkierron muodossa. Verohallinto joutuu edelleen tukemaan Rahanpesun selvittelykeskusta aloitteiden valinnassa veropetostutkintaan (veropetos rahanpesun esirikos). On kuitenkin myös todettava, että edelleen tietojenvaihtoa koskevan sääntelyn kehittämiselle olisi tarvetta.

Yritysverotusyksikkö on kehittänyt toimintamallejaan myös yksityisen sektorin osalta; käynnissä on esimerkiksi korruptiontorjuntaan liittyvä kaupunkiyhteistyö yhdessä Kilpailu- ja kuluttajaviraston kartellivalvonnan kanssa. Tässä yhteydessä on koulutettu satoja hankintatoimessa työskenteleviä henkilöitä tunnistamaan erilaisia harmaan talouden ilmiöitä ja toimijoita sekä korruptiota. Menossa on myös Suomen Tilintarkastajat ry:n jäsenistölle suunnattu koulutuskiertue 7 paikkakunnalla. Yritysverotusyksikkö on myös kouluttanut finanssialan toimijoita rahanpesuun liittyen.

Harmaan talouden torjunnan keskeiset hankkeet

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus ottaa toimenpideohjelmaan ne keskeiset hankkeet, joilla on harmaan talouden torjunnan kannalta merkittävää vaikutusta, ja varmistaa hankkeiden toteutukseen ja toimeenpanoon riittävät voimavarat.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimenpideohjelma vuosille 2016–2020 on edennyt mallikkaasti ja erilaisia selvityksiä toimenpide-ehdotuksineen on valmistunut. Seuraavassa toimenpideohjelmassa tulisi varmistaa ehdotettujen lainsäädäntömuutosten toteutuminen, jotta esitetyt kehitysehdotukset eivät jäisi teoreettisiksi. Esimerkkinä voidaan mainita Verohallinnon verotarkastuksen tarkastusoikeuden ja toimivaltuuksien kehittämiseen tähtäävät ehdotukset, joita esitettiin osana selvitystä verotukseen liittyvien väärinkäytösten paljastamisen tehokkuudesta ja vaikuttavuudesta (hanke 4.3). Kehitysehdotuksille tulisi seuraavassa toimenpideohjelmassa muotoilla etenemismalli lainsäädäntöehdotuksineen, jotta ehdotusten käytännön toteutus varmistuisi.

Helsingissä 4.11.2019

Tarja Valsi
valvontapäällikkö

Jarkko Mäki
ylitarkastaja

VERO SKATT

Verohallinto
Yritysverotusyksikkö
PL 325
00052 VERO

www.vero.fi
puh. 029 512 000
faksi 029 512 6100
VEROH 6818/w 10.2009